УДК 2-184.2/.3:004.8
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.8

Лавинюкова Анна-Валерія Робертівна,
аспірант кафедри релігієзнавства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
orcid.org/0000-0002-5380-4067
Annlav@ukr.net

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ РЕЛІГІЙНОГО ДОСВІДУ

Статтю присвячено питанням співвідношення релігійного досвіду та штучного інтелекту (далі – ШІ) та потенційним можливостям ШІ в дослідженні релігійного досвіду. Розглянуто та проаналізовано два можливі варіанти взаємодії штучного інтелекту та релігійного досвіду, серед яких першим є можливість симуляції релігійного досвіду за допомогою технології штучного інтелекту, а саме те, що ШІ може детально проаналізувати емоції людини й на основі цієї інформації динамічно адаптувати візуальний та аудіальний контент для посилення певних емоційних станів. Схожі дослідження вже проводили й із цієї тематики є як практичні кейси (проєкт «Шолом Бога»), так і часткове теоретичне осмислення (роботи Томаса Метцінгера). Зазначається, що, з одного боку, це може негативно вплинути на сприйняття феномену релігійного досвіду, посприяти звуженню трактування та механічному уявленню про це явище.

На нашу думку, іншим варіантом є потенційна можливість використовувати ШІ для аналізу та інтерпретації релігійного досвіду людини. З вищезгаданої здатності штучного інтелекту аналізувати й використовувати одночасно великі масиви даних він може допомогти розшифрувати почуття людини та сприяти їх глибшому розумінню. На цій основі вже на сьогодні маємо приклади створення тематичних мобільних застосунків (FaithGpt) та висвітлення цієї теми в роботах науковців (Марк Вернон, Ервін Рімбан). На основі аналізу обидвох можливих шляхів розвитку подій у висновку виокремлено потенційно позитивні та негативні моменти взаємодії штучного інтелекту й релігійного досвіду. Серед позитивних указано на адаптивність, неупередженість та здатність ШІ оперувати великою кількістю даних з різних галузей і джерел.

Але навіть такі серйозні переваги не здатні перекрити необхідності використовувати критичне мислення, експертну інтерпретацію та етичний підхід у процесі дослідження й оцінюванні його результатів.

Ключові слова: релігійний досвід, релігійна віра, штучний інтелект, релігійна безпека, духовність.

Lavyniukova Anna-Valeriia,
Postgraduate Student at the Department of Religious Studies
Taras Shevchenko National University of Kyiv
orcid.org/0000-0002-5380-4067
annlav@ukr.net

POSSIBILITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE STUDY OF RELIGIOUS EXPERIENCE

The article is devoted to the issue of the correlation between religious experience and artificial intelligence (AI) and the potential of AI in the study of religious experience. Generative artificial intelligence is already widely used in the field of religion, it helps to write sermons, and neural networks are implanted in temple statues. In 2020, the Vatican organised a conference attended by representatives of the most advanced technology companies such as IMB, Microsoft, FAO, and together with representatives of the Vatican and the government, they created and signed a document called Rome call for AI ethics, which refers to an ethical approach to the use of AI and emphasises the need for companies and governments to be extremely responsible for the creation and use of such technologies. All these facts emphasise the seriousness and importance of scientific understanding of this issue.

In this article, we have considered two possible options for the interaction between artificial intelligence and religious experience, the first of which is the possibility of simulating religious experience using artificial intelligence technology, namely that AI can analyse human emotions in detail and, based on this information, dynamically adapt visual and audio content to enhance certain emotional states. It sounds quite fantastic, but in practice, it is no longer impossible given the amount of information that modern AI operates with.

The second option, in our opinion, is the potential to use AI to analyse and interpret a person's religious experience. Given the aforementioned ability of artificial intelligence to use and analyse huge amounts of data simultaneously, it can help decipher human feelings and contribute to their deeper understanding.

Based on the analysis of both possible scenarios, the article identifies potentially positive and negative aspects of the interaction between artificial intelligence and religious experience.

Key words: religious experience, religious faith, artificial intelligence, religious security, spirituality.

Вступ. Постановка проблеми. Значні досягнення в обчислювальній потужності та алгоритмах машинного навчання дали змогу створювати більш складні та ефективні системи ШІ, а величезні обсяги цифрових даних стали доступними для навчання моделей ШІ, що покращило їх продуктивність. Розвиток цієї технології значно стимулювався через усвідомлення його надзвичайного економічного потенціалу, у результаті штучний інтелект нині активно застосовують у найрізноманітніших галузях – від персональних асистентів до медичної діагностики, до того ж схоже, що перелік сфер та можливих шляхів застосування ШІ лише розширюватиметься. Релігія як сфера людської діяльності не стала винятком, її також торкнулася поява цієї технології. Промовистим є факт, що у 2020 році Ватикан організував конференцію, у якій брали участь представники найбільш технологічних компаній, таких як IMB, Microsoft, FAO, і спільно з представниками Ватикану та уряду вони створили й підписали документ під назвою «Rome call for AI ethics» (The Call for AI Ethics, 2020), у якому йдеться про етичний підхід до використання ШІ і наголошується на необхідності винятково відповідального ставлення до таких технологій. Релігійні мислителі та діячі зараз активно обговорюють, осмислюють, а подеколи й застосовують ШІ. Й одним із найбільш цікавих та неоднозначних векторів дискусії про співвідношення релігії та штучного інтелекту є співвідношення ШІ й релігійного досвіду людини.

Аналіз досліджень і публікацій. Тема залучення штучного інтелекту в різноманітні аспекти нашого життя сьогодні становить науковий інтерес для дослідників із надзвичайно широкого спектра галузей. International Society for Science and Religion (ISSR) організували проєкт, у якому брали участь, зокрема, науковці, що розробляють проблематику впливу штучного інтелекту на духовність та релігію, серед них Марк Вернон (Vernon, 2023), що займається питаннями духовного інтелекту та впливу на нього ШІ. Також свідчення на дотичну тематику містяться в роботах філософа Томаса Метцінгера (Metzinger, 2018) з університету Майнца, де він розглядає питання свідомості в контексті віртуальної реальності. Інше ґрунтовне дослідження про можливий вплив штучного інтелекту на духовність міститься в роботах Ервіна Рімбана (Rimban, 2024).

Мета дослідження – аналіз та висвітлення поточного стану цієї теми, а також окреслення можливих шляхів застосування штучного інтелекту для вивчення та інтерпретації релігійних переживань.

Виклад основного матеріалу. Релігія є одним із найдавніших та найбільш догматично зумовлених феноменів в історії людства, проте нині ми стали свідками того, як навіть крізь сформований попередніми тисячоліттями потужний масив релігійного комплексу пробиваються елементи технологій які, на перший погляд, майже неможливо поєднати з традиційним та усталеним поняттям про релігію. «Генеративний ШІ допомагає писати проповіді для християнських, мусульманських та юдейських служителів: духовенство ШІ-зується разом з політиками, юристами та маркетологами, які на повну користуються генеративними технологіями. У деяких питаннях духовенство йде навіть далі, наприклад, розвіртуалізовує штучний інтелект, заселяючи нейромережі в церковні статуї» (Жданов, 2023) – цим описом можна коротко описати ступінь залученості штучного інтелекту у сферу релігії. Насамперед зазначимо, що ми вкладаємо в термін «штучний інтелект» (далі – ШІ) у межах цього дослідження. Термін «штучний інтелект» ще в 1956 році ввів професор Дартмутського коледжу Джон Маккарті, коли очолив невелику команду вчених, щоб визначити, чи можуть машини вчитися, як діти, методом спроб та помилок, урешті розвинувши формальне мислення. Фактично проєкт базувався на намірі з'ясувати, як змусити машини використовувати мову, абстрактні форми, розв'язувати ті проблеми, які зазвичай вирішують люди, та вдосконалюватися. «Штучний інтелект – це здатність машин виконувати

завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, як-от візуальне сприйняття, розпізнавання мови, ухвалення рішень і мовний переклад» (Штучний інтелект (ШІ) – що це таке, як працює і навіщо потрібен., б. д.) – це визначення є актуальним і вичерпним. ШІ тепер використовують чи принаймні теоретично можуть використовувати в багатьох аспектах релігійного життя людини. Він може писати проповіді, є ідея створити персонального ШІ-духовника, можливо змінити способи проведення релігійних служб, навчання та комунікації або ШІ може навіть стимулювати появу нових форм духовності та релігійних рухів. Але чи здатен ШІ вплинути на «серце» релігії, яке забезпечує функціонування її як системи та зумовлює існування релігійної віри? Інакше кажучи, чи може ШІ продукувати релігійний досвід?

Терміном «релігійний досвід» позначають «суб'єктивні переживання людиною «зустрічі з Богом (Абсолютом)» (Предко, 2021), він є чинником формування в людини релігійної віри та світогляду. У контексті цього дослідження надзвичайно важливим є те, що такий досвід є особистим, суб'єктивним, а отже таким, який надзвичайно важко або навіть неможливо відтворити за допомогою сторонніх засобів. Засновник концепту релігійного досвіду – Вільям Джеймс наполягав (James, 1902/2009) на цінності особистого релігійного досвіду на противагу традиційним, інституційним формам релігії і такий погляд на релігійний досвід трапляється в більшості дослідників цієї тематики. Важливо закцентувати, що розгортання релігійного досвіду відбувається в площині «людина – Абсолют», що й робить цей досвід цінним. Додаткові елементи в такому разі неминуче зруйнують як процес набуття досвіду, так і те, що з нього постає.

Першим з аспектів можливого співвідношення штучного інтелекту та релігійного досвіду є ймовірність створення симуляції релігійного досвіду за допомогою технології штучного інтелекту. Наприклад, ШІ може використовувати техніки впливу на емоції людини, чим створювати відчуття благоговіння, трансцендентності чи єднання з божеством. Поєднання технологій аналізу емоцій та адаптивного контенту в такому разі може призвести до стану, максимально наближеного до стану єднання індивіду з Абсолютом. Для цього ШІ може використати камери, датчики та алгоритми для розпізнавання емоційного стану людини за виразом обличчя, тоном голосу, серцевим ритмом і на основі даних такого аналізу динамічно адаптувати візуальний та аудіальний контент для посилення певних емоційних станів. На практиці це б могла бути більш розвинена VR-технологія, тобто технологія віртуальної дійсності, що містить також технології ШІ. Деякі дослідження на тему взаємодії VR-технологій, які ставлять запитання про можливість утворення й функціонування досвіду (зокрема, релігійного) за допомогою технологій доповненої реальності. Професор університету Майнца, німецький філософ Томас Метцінгер, який досліджував питання співвідношення VR-технологій та філософії у своїй статті «Why is virtual reality interesting for philosophers?» зазначає, зокрема, що «тепер релігійна свідомість не лише соціально та культурно вкорінена, а й піддається впливу технологічної галузі, яка швидко набуває автономної динаміки та щоразу нових властивостей. У цьому сплетінні свідомість, що шукає трансцендентності та технології, безумовно, впливають одне на одного способами, які ми тільки починаємо розуміти, і релігійна практика у VR може бути одним із таких способів» (Metzinger, 2018, p. 15). У цій праці автор не виключає можливість значного впливу цих технологій на релігійну віру та практики, проте йдеться про використання таких технологій як допоміжного інструмента для дослідників і не розглядається потенційна можливість їх широкого поширення.

Дослідження щодо симуляції релігійного досвіду за допомогою штучного інтелекту є відносно новою та дискусійною сферою. Однак є деякі проєкти та дослідження, які торкаються цієї теми й могли б значно розвинутися за більшої інтеграції ШІ. Прикладом такого проєкту є «Шолом Бога». У 1980-х рр. канадський нейробіолог М. Персінгер винайшов «Шолом Бога» (Persinger, 1983), який, як стверджує вчений, допомагає симулювати релігійний досвід, впливаючи магнітними полями на тім'яну частину мозку або, як зазначає у своїй монографії Денис Предко, «простіше кажучи, якщо стимулювати праву півкулю мозку (розташування емоцій) у зоні, яка, як передбачається, відповідає за самосвідомість, а потім ліву півкулю

(розташування мови), про яке говорять, що воно викликає це відчуття сутності, якої не існує, то мозок згенерує так звану відчувальну присутність» (Предко, 2018, с. 45). І хоча ставлення до цього дослідження не є однозначним серед наукової спільноти, ми все ж можемо припустити, що застосування ШІ в такого роду дослідженнях могло б посприяти створенню більш складних симуляцій завдяки здатності штучного інтелекту оперувати великими масивами інформації та систематизувати її. Особливо в цьому дослідженні могла б відіграти важливу роль здатність ШІ аналізувати дані нейровізуалізації (fMRI, EEG) для виявлення закономірностей в активності мозку під час медитації, молитви чи інших духовних практик і виявлення нейронних корелятів релігійного досвіду. Але навіть теоретична можливість продукувати штучно створені релігійні переживання зразу викликає дискусію про етичність такої технології. Потенційна доступність має серйозний ризик психологічної залежності від штучно створених емоційних станів і може призвести до зловживання останніми, що, безумовно, чинитиме негативний вплив на психічне здоров'я людини. Також у такому разі є ризик надмірного спрощення або механізації розуміння духовного досвіду й постане питання цінності автентичного релігійного досвіду. Як зазначав Жан Бодріяр у своїй праці, присвяченій симулякрам, «вдавання, чи дисимуляція, лишають незайманим принцип реальності: різниця завжди зрозуміла, вона лише прихована. Симуляція ж ставить під сумнів різницю між "істинним" і "хибним", між "реальним" і "уявним"» (Бодріяр, 2004, с. 8). Технології можуть створювати сильні емоційні реакції, але вони не можуть замінити глибину справжнього релігійного досвіду, який часто базується на особистій вірі, культурному контексті та життєвому досвіді. ШІ потенційно може зробити симульований релігійний досвід більш доступним, але він точно не здатен замінити богоспілкування з його глибиною особистого духовного переживання людини.

Тож, як ми переконалися, на сьогодні ми бачимо можливість утворити альтернативні шляхи набуття симуляції релігійного досвіду, що не становить конкуренції чи загрози для автентичного релігійного досвіду людини. Є інша можливість використовувати технології ШІ в цьому контексті, а саме йдеться про аналіз та інтерпретацію релігійного досвіду за допомогою ШІ. Результати інтерпретації релігійного досвіду є предметом вивчення для науковців з багатьох гуманітарних галузей, зокрема можна говорити, що якісно інтерпретований релігійний досвід міг би становити науковий інтерес для релігієзнавців, психологів, соціологів, антропологів та істориків. Використання технологій штучного інтелекту могло б значно допомогти в аналізі та інтерпретації релігійного досвіду, тому що ця технологія робить можливим аналіз одночасно величезного масиву інформації, у нашому випадку це означає, що ШІ може обробляти значні масиви текстів, описів релігійного досвіду з різних джерел та епох. Як наслідок, є шанс виявлення патернів і тенденцій, які можуть бути непомітні при залученні меншої кількості матеріалу. Оперування великими масивами інформації дає змогу здійснювати також текстовий аналіз задля виявлення ключових тем, емоційного забарвлення й лінгвістичних особливостей в описах релігійного досвіду. Інтерпретовані релігійні переживання здатні допомогти людині зрозуміти та контекстуалізувати свій релігійний досвід. Це надзвичайно важливо, адже так майже невловимі відчуття набувають структури та значення, як наслідок, призводять до усвідомленої рефлексії та сприйняття більшого спектра релігійних почуттів. Загалом, інтерпретований релігійний досвід є більш якісним та, як наслідок, цінним для індивіда, він цілком може сприяти глибшому самопізнанню та духовному розвитку особистості. Крім того, до інтерпретованого релігійного досвіду можливо застосувати критичний аналіз, який, з одного боку, посприяє його осмисленню, з іншого – може убезпечити людину від маніпуляцій чи самонавіювання. Як зазначає у своєму дослідженні Ервін Рімбан, «надаючи персоналізовані рекомендації, засновані на переконаннях, практиках і досвіді людини, ШІ може покращити духовні практики та полегшити саморефлексію. Завдяки використанню контенту, створеного штучним інтелектом, люди можуть досліджувати різні духовні традиції, брати участь у керованих медитаціях й отримувати ідеї, адаптовані до їх конкретної духовної подорожі» (Rimban, 2024, p. 6).

Сьогодні вже є приклади розроблених застосунків із технологією генеративного штучного

інтелекту, які націлені на покращення, персоналізацію та відстеження духовного досвіду людей. Одним із них, наприклад, є FaithGPT. Розробники цього застосунку стверджують, що він є містком між сучасними технологіями та вічною біблійною мудрістю, а в контексті нашого дослідження хочеться виокремити той факт, що цей застосунок має функцію аналізу та інтерпретації обраних вами частин Біблії, зокрема й тих, які торкаються теми релігійного досвіду. Також цей застосунок пропонує інструмент під назвою «Таймер для керованої біблійної медитації», за допомогою якого користувач може вибрати вірш чи частину з Писання, завести таймер на певний проміжок часу та зосередитися на читанні й рефлексії над вибраним уривком. Крім того, ШІ може допомогти вибрати звуки, якими ви хотіли б супроводжувати свою медитацію. Якщо в процесі чи після медитації вам спала якась думка – можете записати її тут же в застосунку. «Роздуми над Писанням – це не просто розумова вправа; це духовна дисципліна, яка відкриває наші серця та розум для Божої присутності, дозволяючи Його Слову змінити нас зсередини» (Finding Stillness in the Storm: A Guide to Scripture Meditation, n. d.) – зазначено в описі до цієї функції. Такий кейс є прикладом того, як застосунок з технологією генеративного штучного інтелекту може допомогти людині систематизувати, якісно покращити та місцями значно персоналізувати власний духовний шлях.

Висновки. Можна констатувати факт, що на сьогодні, говорячи про дослідження релігійного досвіду за допомогою ШІ, бачимо утворення кореляційного зв'язку між поняттями релігійного досвіду та штучного інтелекту, проте різняться думки й прогнози науковців стосовного того, є ця кореляція позитивною чи негативною. З одного боку, використання штучного інтелекту задля дослідження релігійного досвіду, безумовно, має низку значних переваг, серед яких: можливість ШІ використовувати величезні обсяги даних з різних джерел та галузей, виконувати мультимодальний аналіз заданої проблеми, отримати більш неупереджені результати в дослідженні. Вагомим аргументом є й адаптивність ШІ, тобто певні моделі ШІ можуть бути адаптовані під конкретні дослідницькі завдання.

До того ж необхідно зазначити, що ці переваги хоч і є значними, однак не замінюють необхідності критичного мислення, експертної інтерпретації та етичного розгляду в дослідженні релігійного досвіду. ШІ варто розглядати як потужний інструмент, що доповнює, а не замінює традиційні методи дослідження в релігієзнавстві та має використовуватися в поєднанні з людською експертизою, культурною чутливістю та етикою дослідження для досягнення повного розуміння релігійного досвіду.

Список використаних джерел:

Бодріяр, Ж. (2004). *Симулякри і симуляція* (В. Ховхун, Пер.). Соломії Павличко «Основи».

Жданов, С. (2023, 8 червня). *Польські церкви та буддійські храми почали використовувати штучний інтелект. але, здається, сам ШІ перетворюється на окрему релігію.* URL: https://zaborona.com/polski-czerkvy-ta-buddijski-hramy-pochaly-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt/

Предко, Д. Є. (2018). *Релігійні почуття: сутність та особливості прояву*. Вадекс.

Предко, О. І. (2021, 22 квітня). *Релігійний досвід* URL: https://vue.gov.ua/Релігійний_досвід#.D0.9E.D1.81.D0.BD.D0.BE.D0.B2.D0.BD.D1.96_.D0.BF.D1.96.D0.B4.D1.85.D0.BE.D0.B4.D0.B8

Штучний інтелект (ШІ) – що це таке, як працює і навіщо потрібен. (б. д.). Termin Ua. URL: https://termin.in.ua/shtuchnyy-intelekt/

Alkhouri, K. (2024). The Role of Artificial Intelligence in the Study of the Psychology of Religion. *Religions*, *15*(3). https://doi.org/10.3390/rel15030290

Finding Stillness in the Storm: A Guide to Scripture Meditation. (б. д.). Faithgpt.io. URL: https://www.faithgpt.io/tools/scripture-meditation-timer

James, W. (2009). *The Varieties Of Religious Experience: A Study In Human Nature*. CreateSpace Independent Publishing Platform. (Original work published 1902)

Kovalenko, A. Y. (2024). ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND SPIRITUALITY: CHALLENGES AND THREATS. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, *109*(2), 77–86. https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-109-2-77-86

Metzinger, T. (2018). Why Is Virtual Reality Interesting for Philosophers? *Front. Robot. AI*, (5), 2–30. https://doi.org/10.3389/frobt.2018.00101

Persinger, M. (1983). Religious and Mystical Experiences as Artifacts of Temporal Lobe Function: A General Hypothesis. *Sage journals,* 57(3). URL: https://journals.sagepub.com/doi/10.2466/pms.1983.57.3f.1255

Rimban, E. (2024). Spiritual Journeys in the Age of Artificial Intelligence: Exploring Existentialism, Ethical Dilemmas, and Transformative Growth. *Cagayan State University Andrews Campus; Cagayan State University – College of Allied Health Sciences*, 1–24. https://doi.org/10.2139/ssrn.4762356

The Call for AI Ethics. (2020). RenAIssance foundation. URL: https://www.romecall.org/the-call/

Vernon, M. (2023). AI and Spiritual Intelligence. *Beshara Magazine*. URL: https://www.markvernon.com/ai-and-spiritual-intelligence

References:

Baudrillard, J. (2004). *Symuliakry i symuliatsiia* [*Simulacress et simulation*] (V. Hovhun, Trans.). Solomii Pavlychko "Osnovy" [in Ukrainian].

Zhdanov, S. (2023, 8 June). Polski tserkvy ta buddiiski khramy pochaly vykorystovuvaty shtuchnyi intelekt. ale, zdaietsia, sam ShI peretvoriuietsia na okremu relihiiu [Polish churches and Buddhist temples have started using artificial intelligence. but it seems that AI itself is turning into a separate religion]. Retrieved from: https://zaborona.com/polski-czerkvy-ta-buddijski-hramy-pochaly-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt/ [in Ukrainian].

Predko, D. (2018). *Relihiini pochuttia: sutnist ta osoblyvosti proiavu.* [*Religious feelings: essence and features of manifestation*]. Vadex. [in Ukrainian].

Predko, O. (2021, 22 April). Relihiinyi dosvid [Religious experience] Retrieved from: https://vue.gov.ua/Релігійний_досвід#.D0.9E.D1.81.D0.BD.D0.BE.D0.B2.D0.BD.D1.96_.D0.BF.D1.96.D0.B4.D1.85.D0.BE.D0.B4.D0.B8 [in Ukrainian].

Shtuchnyi intelekt (ShI) – shcho tse take, yak pratsiuie i navishcho potriben. [Artificial Intelligence (AI) – what it is, how it works and why it is needed]. Termin Ua. Retrieved from: https://termin.in.ua/shtuchnyy-intelekt/ [in Ukrainian].

Alkhouri, K. (2024). The Role of Artificial Intelligence in the Study of the Psychology of Religion. *Religions*, *15*(3). https://doi.org/10.3390/rel15030290

Finding Stillness in the Storm: A Guide to Scripture Meditation. (n. d.). Faithgpt.io. Retrieved from: https://www.faithgpt.io/tools/scripture-meditation-timer

James, W. (2009). *The Varieties Of Religious Experience: A Study In Human Nature*. CreateSpace Independent Publishing Platform. (Original work published 1902).

Kovalenko, A. Y. (2024). Artificial intelligence and spirituality: Challenges and threads. *Personal spiritualy: methodology, theory and practice*, *109*(2), 77–86. https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-109-2-77-86

Metzinger, T. (2018). Why Is Virtual Reality Interesting for Philosophers? *Front. Robot. AI*, (5), 2–30. https://doi.org/10.3389/frobt.2018.00101

Persinger, M. (1983). Religious and Mystical Experiences as Artifacts of Temporal Lobe Function: A General Hypothesis. *Sage journals, 57(3).* Retrieved from: https://journals.sagepub.com/doi/10.2466/pms.1983.57.3f.1255

Rimban, E. (2024). Spiritual Journeys in the Age of Artificial Intelligence: Exploring Existentialism, Ethical Dilemmas, and Transformative Growth. *Cagayan State University Andrews Campus; Cagayan State University – College of Allied Health Sciences*, 1–24. https://doi.org/10.2139/ssrn.4762356

The Call for AI Ethics. (2020). RenAIssance foundation. Retrieved from: https://www.romecall.org/the-call/

Vernon, M. (2023). AI and Spiritual Intelligence. *Beshara Magazine*. Retrieved from: https://www.markvernon.com/ai-and-spiritual-intelligence